

Pr Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja Digiministeerium

Teie: 18.03.2025 nr JDM/25-0286/-1K

Meie: 21.04.2025 nr 1-7/76-3

Karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu

Olete esitanud kooskõlastamiseks karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seadus (edaspidi *eelnõu*), mille eesmärgiks on viia Eesti õigus kooskõlla nelja Euroopa Liidu direktiivi nõuetega, mille puhul on Euroopa Komisjon algatanud Eesti suhtes rikkumismenetlused. Siseministeerium toetab kirjeldatud eesmärki, ent esitab eelnõu kohta järgnevad tähelepanekud:

- 1) **Eelnõu §-ga 1** täpsustatakse karistusseadustiku (edaspidi *KarS*) § 216¹ teksti, et see vastaks Euroopa Liidu küberturbe direktiivi 2013/40/EL artikli 7 nõuetele. Direktiivi kohaselt tuleb kriminaliseerida mitte ainult infosüsteemide ebaseaduslik kasutamine, vaid ka vahendite (nt pahavara, paroolimurdjad, häkkimist võimaldavad skriptid) loomine, levitamine ja omamine, millega selliseid tegusid toime pannakse.

Esiteks, juhime tähelepanu, et muudatusega jäetakse normi koosseisust välja KarS-i §-des 206, 207, 213, 217 või 137 sätestatud **kuritegude toimepanemise vahendi hankimine**. Kehtiva KarS-i §-s 216¹ on ka sellist tegevust peetud karistamisväärseks, samuti sätestab sõnaselgelt hankimise eest karistamise nõude direktiivi 2013/40/EL artikkel 7. Mõõname, et osaliselt katab valdamine ära ka hankimise koosseisu, ent meie hinnangul võidakse dekriminaliseerida näiteks olukorrad, kus isik on avaldanud soovi hankida/osta kuriteo toimepanemise vahend ja on selle eest ka tasunud, kuid ei ole veel seda veel kätte saanud. Teeme ettepaneku säilitada või täpsustada KarS-is ka hankimise karistatavus, et katta kõik ohtlikud etapid alates huvist kuni omamiseni.

Teiseks, direktiivi 2013/40/EL artikkel 9 kohustab liikmesriike tagama, et karistused oleksid tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad ning näeb ette võimalused karistuste diferentseerimiseks. Arvestades potentsiaalset ohtu ja kahju, mida KarS-i §-des 206, 207, 213, 217 või 137 sätestatud kuritegude toimepanemise vahendite kasutamisega võib saavutada, palume kaaluda ka sanktsiooni karmistamist. Seda heidutuse tõhustamiseks põhjusel, et küberkuritegevus on suurel määral nõrkenud põhine, mis tähendab, et ilma isikuteta, kes eelkirjeldatud toimepanemise vahendeid loovad ja levitavad, ei oleks võimalik kõnealuseid kuritegusid toime panna.

Kolmandaks, soovitame kaaluda (eeskätt muudetava KrMS § 216¹ lõike 1 punktis 2) sõna „valmistamine“ asemel sõna „valmendamise“, mis eesti keele seletava sõnaraamatu kohaselt tähendab „valmis seadma, ette valmistama, töökorda panema; treenima, välja õpetama“ ehk hõlmab paremini karistamisväärseid olukordi.

- 2) **Eelnõu § 2 punktiga 4** täiendatakse KrMS § 275 lõiget 2 selliselt, et selles sätestatakse erisus nende isikute puhul, keda süüdistatakse kuriteos, mille toimepanemise ajal olid nad alaealised. Seletuskirja kohaselt on erisuse aluseks KrMS-i § 131¹ lõikes 1 sätestatud piirang, mille järgi võib alaealist kohtueelses menetluses vahi all hoida maksimaalselt kaks kuud. Selle sätte loogikat soovitakse üle kanda ka kohtumenetluse etapile. Siseministeriumi hinnangul on aga oluline tähele panna, et kavandatud muudatus ei rakendu mitte **alaealistele**, vaid **isikutele, kes panid kuriteo toime alaealisena**, olenemata nende vanusest kohtumenetluse ajal. See võib praktikas põhjustada ebajärjekindlust ja segadust menetluses. Leiame, et vahistuse põhjendatuse kontrollimise loogika peaks olema ühtne nii kohtueelses kui kohtumenetluses ning lähtuma süüdistatava menetluseaegsest vanusest, mitte teo toimepanemise ajast. Selgus ja õigusselgus oleksid tagatud, kui alaealise staatust käsitletakse võrdselt mõlemas menetluse faasis. Teeme seetõttu ettepaneku sõnastada KrMS-i § 275 lõige 2 järgmiselt:
- „(2) Kui süüdistatav on maakohtu menetluses vahi all, kontrollib kohus vahistuse põhjendatust omal algatusel vähemalt ühe korra kuue kuu jooksul. Kui süüdistatav on alaealine, teeb kohus seda vähemalt ühe korra kahe kuu jooksul. Vahistatuse kontrollimise kohta koostatakse kirjalik määrus.“*
- 3) **Eelnõu § 2 punktiga 6** muudetakse KrMS-i § 499 lõikeid 1 ja 2, lisades viited KrMS-i § 217 lõigetele 8 ja 10. Eesmärgiks on tagada, et rahvusvahelise vahistamismääruse või -taotluse alusel isiku kinnipidamisel järgitakse ka § 217 lõikes 10 sätestatud teavitamiskohustust ehk isikul oleks õigus teavitada oma kinnipidamisest lähedasi või muid isikuid. Tuleb aga arvestada, et KrMS-i § 217 lõige 10 **ei reguleeri kinnipidamist ega vahi alla võtmist**, vaid **teavitamisõigust**. Seetõttu võib viide sellele lõikele kontekstis, mis käsitleb vahistamist või kinnipidamist, olla eksitav ning normitehniliselt ebatäpne. Antud viite lisamine võib tekitada arusaama, justkui reguleeriks KrMS-i § 217 lõige 10 ka menetluslikku tegevust, mida see sisuliselt ei tee. Lisaks sellele on teavitamisõiguse kohaldatavus **juba kaetud** eelnõu § 2 punktis 8, mille kohaselt laienevad loovutamishahistamisele kõik KrMS-is ja vangistusseaduses kahtlustatavale, süüdistatavale ja vahistatule ette nähtud õigused ja kohustused. Seega on ka KrMS-i § 217 lõikes 10 sätestatud teavitamisõigus nende hulka loetav juba üldnormi kaudu.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Igor Taro
siseminister